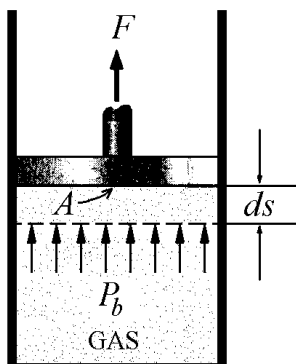
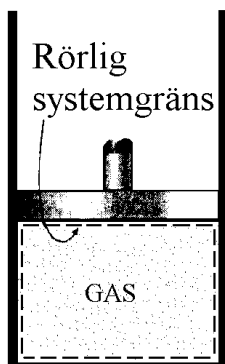

VOLYMÄNDRINGSARBETE

- **Volymändringsarbete = arbete p.g.a. normalkrafter mot ytor (tryck) vid volymändring.**

Beteckning: W_b (eng. *boundary work*); per massenhet w_b .

$$\delta W_b = F ds = P_b A ds = P_b dV$$

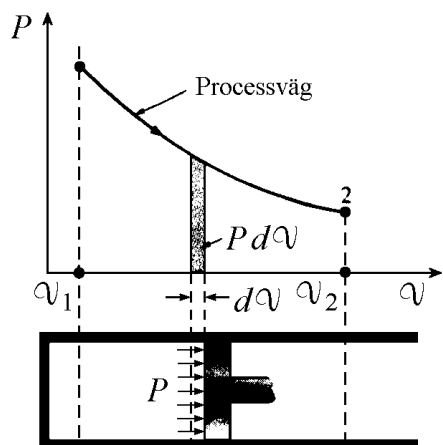
- Exempel: Betrakta en gasmassa innesluten i en cylinder med lätt-rörlig kolv. Gasen expanderar och skjuter ut kolven; volymen ökar. Antag homogent tryck P_b mot systemgränsen (kolvens inneryta).

$$W_b = \int_1^2 F ds = \int_1^2 P_b dV$$

Antag nu att processen är kvasistatisk. Trycket är då homogent i hela cylindern under hela processen, $P_b = P$.

$$W_b = \int_1^2 P dV$$

$W_b =$ ytan under kurvan i ett P - V -diagram.

Arbetet beror på vägen $\Rightarrow$

Arbete ingen tillståndsstorhet!

KVASISTATISKT VOLYMÄNDRINGSARBETE

Betrakta en gas innesluten i en behållare med lätttrörlig kolv.

System = gasen. Kvasistatisk process.

Kvasistatiskt volymändringsarbete: $W_b = \int_1^2 P dV$

(a) Fixera kolven, volymen konstant $\Rightarrow$ **isokor** process.

$$W_b = \int_1^2 P dV = 0 \text{ ty } dV = 0$$

(b) Belasta kolven med en vikt, trycket konstant $\Rightarrow$ **isobar** process.

$$W_b = \int_1^2 P dV = P \int_1^2 dV = P(V_2 - V_1) = P_1 V_1 (V_2/V_1 - 1)$$

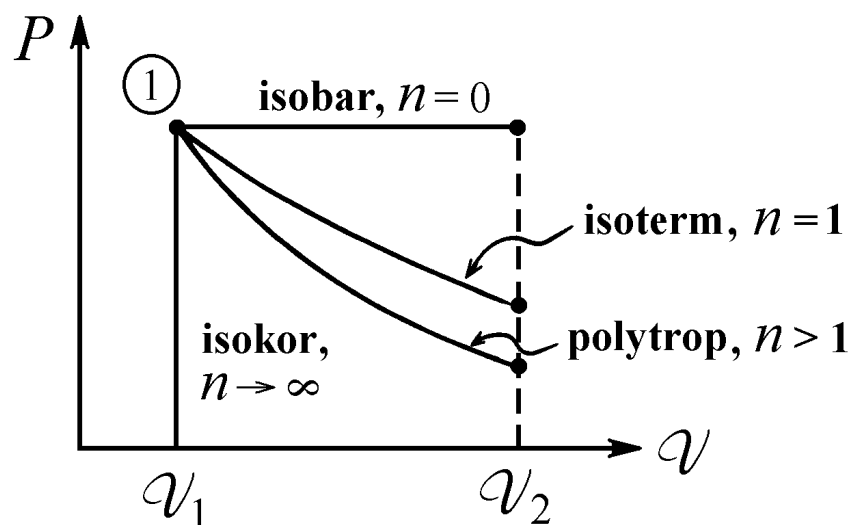
(c) Systemet expanderar alt. komprimeras så att temperaturen hålls konstant $\Rightarrow$ **isoterm** process.

Ideal gas, d.v.s. $P = RT/v = mRT/V \Rightarrow$

$$W_b = mRT \int_1^2 \frac{dV}{V} = mRT \ln V_2/V_1 = P_1 V_1 \ln V_2/V_1$$

(d) Systemet expanderar alt. komprimeras så att $PV^n = C = \text{konst.}$
 $\Rightarrow$ **polytrop** process, $n =$ polytropexponent.

$$W_b = C \int_1^2 V^{-n} dV = \dots = \frac{P_1 V_1}{n-1} [1 - (V_2/V_1)^{1-n}]$$

ENERGIÄNDRINGAR — SLUTNA SYSTEM

$$\boxed{\Delta E = E_2 - E_1 = Q - W} \quad (\text{OBS! teckenkonvention})$$

- Ändring i **Potentiell energi** — Lyft adiabatiskt massan m (system) vertikalt sträckan h under inverkan av gravitationen:

$$W = -mgh, Q = 0 \\ \Rightarrow \Delta E = \Delta \text{PE} = -W = mgh$$

- Ändring i **Kinetisk energi** — Accelerera adiabatiskt och horisontellt massan m från hastigheten V_1 till hastigheten V_2 ($F = ma = m \frac{dV}{dt}$, $V = \frac{ds}{dt}$):

$$-W = \int_1^2 F ds = m \int_{V_1}^{V_2} V dV = \frac{1}{2}m(V_2^2 - V_1^2), Q = 0 \\ \Rightarrow \Delta E = \Delta \text{KE} = -W = \frac{1}{2}m(V_2^2 - V_1^2)$$

- Ändring i **Inre energi** = $\Delta U = m(u_2 - u_1)$

Total energiändring:

$$\boxed{\Delta E = \Delta U + \Delta \text{KE} + \Delta \text{PE} = Q - W}$$

Infinitesimal process: $dE = \delta Q - \delta W$ ($de = \delta q - \delta w$)

Enkelt kompressibelt system (försumbara ändringar i KE och PE):

$$\Delta E = \Delta U = Q - W$$

Uppdelning¹ i arbetsformer:

$$W = W_b + \underbrace{W_{\text{sh}} + W_e + \dots}_{W_{\text{other}}}$$

d.v.s.

$$\Delta E = Q - W_{\text{other}} - W_b$$

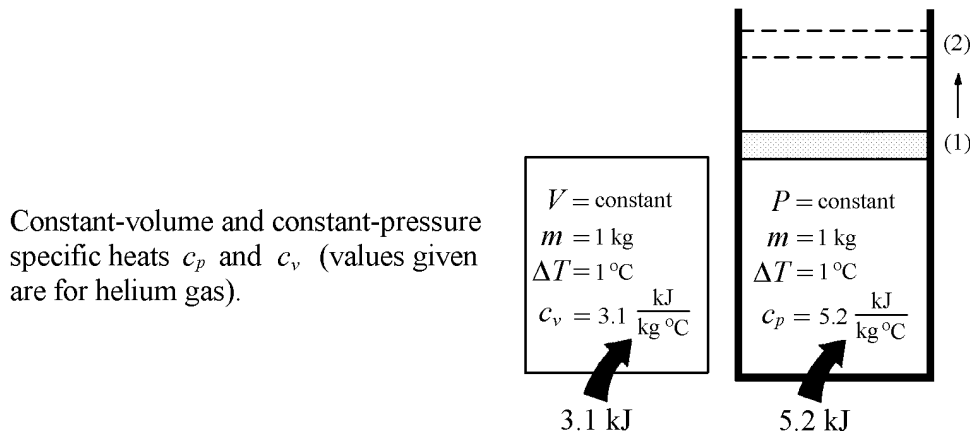
---

¹Denna kurs: $W_{\text{other}} = W_{\text{sh}} + W_e$ (tekniskt arbete).

SPECIFIK VÄRMEKAPACITET

Specifik värmekapacitet eller värmekapacitivitet (eng. *specific heat*) = det energiutbyte som krävs för att öka temperaturen en grad ($1^\circ\text{C} = 1\text{ K}$) för 1 kg av ett ämne vid viss föreskriven typ av process.

De energiomvandlingar som är förknippade med ev. volymsförändringar hos ämnet självt skall ej medräknas. c_v = isokor värmekapacitivitet; c_p = isobar värmekapacitivitet.

$$\boxed{c_p \geq c_v} \quad (\text{g\u00e4ller alltid!})$$

Enkelt kompressibelt system:

$$\delta q - \delta w_{\text{other}} = c dT = du + P dv = dh - v dP$$

$$(dh = du + P dv + v dP)$$

(a) $v = \text{konst.} \Rightarrow dv = 0 \Rightarrow c_v dT = du$, d.v.s.

$$c_v = \left(\frac{\partial u}{\partial T} \right)_v \quad (5-19)$$

(b) $P = \text{konst.} \Rightarrow dP = 0 \Rightarrow c_p dT = dh$, d.v.s.

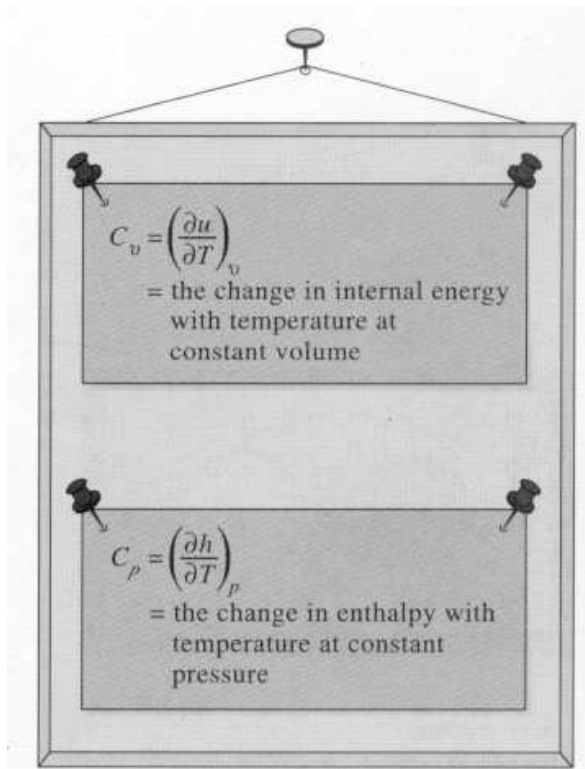
$$c_p = \left(\frac{\partial h}{\partial T} \right)_P \quad (5-20)$$

Inkompressibelt system i en fas:

$$c_p = c_v = c \quad (5-32)$$

d\u00e4r värmekapacitiviteten endast \u00e4r temperaturberoende, $c(T)$; anv\u00e4nds normalt som approximation f\u00f6r alla v\u00e4tskor och fasta \u00e4mnen.

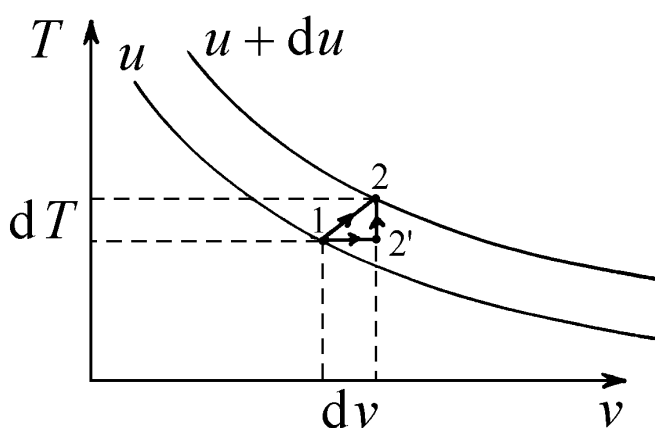
SPECIFIC HEATS c_p och c_v

c_p och c_v är tillståndstorheter!

Enkelt kompressibelt system, enhetligt ämne i en fas, process $1 \rightarrow 2$:

$$u = u(v, T) \Rightarrow du = \left(\frac{\partial u}{\partial v}\right)_T dv + \left(\frac{\partial u}{\partial T}\right)_v dT = A dv + c_v dT$$

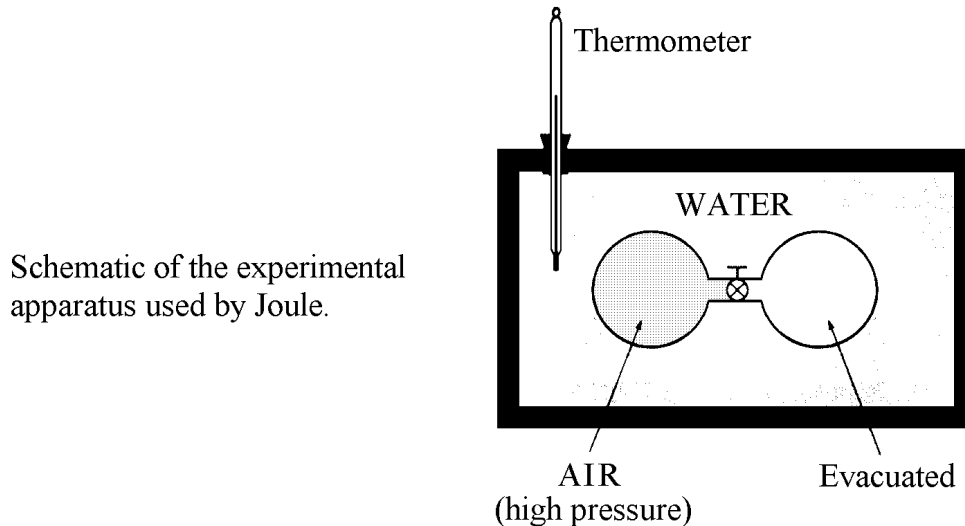
$$\begin{aligned}
 du &= u_2 - u_1 = \\
 &\underbrace{u_{2'} - u_1}_{A dv} + \underbrace{u_2 - u_{2'}}_{c_v dT} = \\
 &A dv + c_v dT
 \end{aligned}$$

$$h = h(P, T) \Rightarrow dh = \left(\frac{\partial h}{\partial P}\right)_T dP + \left(\frac{\partial h}{\partial T}\right)_P dT = B dP + c_p dT$$

Ideal gas $\Rightarrow A = B = 0!$

REALA OCH IDEALA GASER

Experiment med gaser (Joule, 1843) visar att om gasen är ideal, d.v.s. gasen uppfyller ideala gaslagen ($Pv = RT$), så beror inre energin endast av temperaturen, $u = u(T)$. Detta kan även visas rent matematiskt. Dessutom gäller ju då att $c_v = c_v(T)$.

- För reala gaser, gaser där $Pv \neq RT$, gäller $u = u(T, v)$; $du = c_v dT$ kan då endast användas som grov approximation.
- Ideal gas: $u = u(T)$, $du = c_v(T) dT$

$$h = u + Pv = u(T) + RT = h(T) \Rightarrow dh = c_p(T) dT$$

IDEAL GAS: $u = u(T)$, $h = h(T)$ samt $c_p - c_v = R$

c_p och c_v beror var för sig av temperaturen men skillnaden alltid konstant (= gaskonstanten R)!

Ex. torr luft ($R = 287 \text{ J kg}^{-1}\text{K}^{-1}$) vid $P \approx 1 \text{ atm}$ (Table A-2):

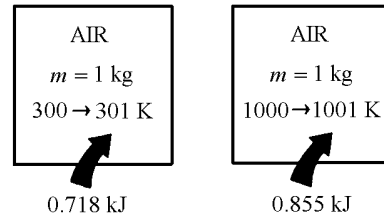
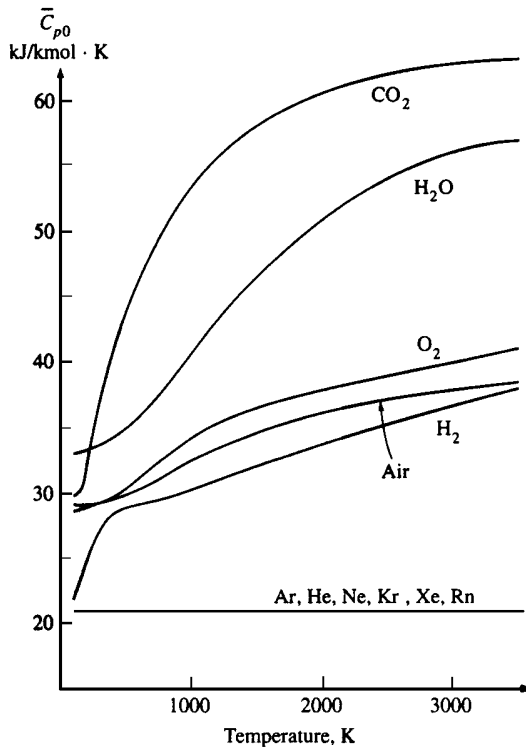
T [K]	c_p	c_v	$c_p - c_v$
300	1005	718	287
600	1051	764	287
900	1121	834	287

PERFEKTA GASER

Perfekt gas = ideal gas med konstanta c_p och c_v

Ideal gas: $du = c_v dT$, $dh = c_p dT$, $c_p - c_v = R = konst.$

Konstanta c_p och c_v : $\Delta u = c_v \Delta T$, $\Delta h = c_p \Delta T$

The specific heat of a substance changes with temperature.

För de flesta **enatomiga gaser**, speciellt ädelgaserna, kan temperaturberoendet för c_p och c_v anses försumbart.

$$c_v/R \simeq \frac{3}{2} \text{ samt } c_p/R \simeq \frac{5}{2} \text{ d.v.s. } \boxed{k = \frac{c_p}{c_v}} \simeq \frac{5}{3} = 1.67$$

För **fleratomiga gaser** finns ett temp. beroende som normalt sett inte är försumbart. Dock gäller approximativt

$$\text{tvåatomiga gaser, } k \simeq \frac{7}{5} = 1.40$$

$$\text{tre- eller fleratomiga gaser, } k \simeq \frac{4}{3} = 1.33$$

Över begränsade temp. intervall kan medelvärden användas, vilket förenklar analysen, t.ex. vid studium av olika gasprocesser.